

BUNUL ECONOM

REVISTĂ PENTRU PROGRES ECONOMIC, SOCIAL ȘI CULTURAL

ABONAMENTUL:

Pe an cor. 5; pe jumătate an cor. 2.50.
Pentru România 15 lei pe an.

INSERTIUNILE:

să socotesc după tarifa, cu prețurile
cele mai moderate.

Abonamentele și inserțiunile să plătesc totdeauna înainte.

Determinarea cantității de sămânță la mașinile de sămănat.

În timpul din urmă sămănatul cu mașinile a început să ia o întindere tot mai mare și printre economii nostri delă sate.

Nu vreau să arăt foloasele mari ce le are sămănatul cu mașina asupra celui cu mână, ci numai să descriu un metod practic și lesnicios, pe care-l poate întrebuiți ori ce plugar, atunci, când vrea să reguleze cantitatea de sămăntă înainte de a o vîri în pământ.

Puțini sunt aceia, cari știu să-și întocmească mașina astfel, pentru ca să dea cantitatea de sămăntă, pe care o dorește să o samene la o întindere oarecare, la un jugăr sau un pogon.

Necesar este, ca mașina să se întocmească în fiecare an, pentru a încungiură greșala de sămăntă sau prea multă sau prea puțină sămăntă și într'un caz și într'altul rău, avînd să sufere recolta.

Pentru determinarea cantității de sămăntă să așază mașina pe o mușama, pânză sau saci în curte, iar osia

roatelor de dinapoi, o ridicăm, o proptim pe o pârghie, pentru ca roatele să rămână libere și apoi să procedeză la măsurarea lățimei mașinii (distanța între cele două roate) și la măsurarea diametrului (lățimea) roatei; punem apoi sămânță în cutia mașinei și în loc de a învârti de 75 de ori, cum se ocicinuia mai înainte, învârtim numai de 10 ori, iar sămânța, care cade o cântărim sau o măsurăm, cu atențiune.

Se face apoi o mică socoteală, după formula următoare:

$$\left(\frac{2500}{d \times 3.14 \times l \times 10} \right) \times s = \text{cantitatea de sămânță pentru } \frac{1}{4} \text{ ha în klg.}$$

Ce este cifra 2500? Cifra 2500, nu este altceva decât $\frac{1}{4}$ ha, adică 2500 m², pentru care suprafață, voim să hotărîm cantitatea de sămânță.

Știind, câtă sămânță trebuie la $\frac{1}{4}$ ha, ușor putem socoti, câtă vine la un jugăr catastral sau la un jugăr unghuresc, care-i tocmai $\frac{1}{2}$ ha, adică; 500 m².

d = diametrul roții

l = lățimea mașinei,

10 = numărul învârtirilor,

3.14 = un număr, care înmulțit cu diametrul (lățimea roții) ne dă mărimea acestei roate (periferia).

s = sămânța, care cade în timp, ce învârtim roata de 10 ori.

Cum facem socoteala?

Numărul 1500 îl împărțim cu numărul, care se naște din înmulțirea lui d cu 3.14, l, și cu 10.

Numărul rezultat din această împărțire îl înmulțim cu s, și căpătăm cantitatea de sămânță la $\frac{1}{4}$ ha.

Să luăm un exemplu:

Să zicem, că aş avea să samăn ovăs cu o maşină, a cărei lăţime este de 2 m. şi a cărei roată are un diametru de 1·5 m.

Scmânţa ce cade în timpul celor 10 învârtiri este de 2 kg., atunci înmulţesc: $1·5 \times 3 \cdot 14 \times 2 \times 10 = 94·2$

Acum împărţim numărul 2500 cu 94·2 şi o să căpătăm 26·54, pe care îl înmulţim cu 2; numărul 53·08, ce rezultă din înmulţire, nu este altceva, decât cantitatea de sâmânţa, ce cade la $\frac{1}{4}$ de Ha şi care-i reprezentată în klg.

Intreaga operaţie se poate reprezentă în felul următor:

$$\left(\frac{2500}{1·5 \times 3 \cdot 14 \times 10 \times 2} \right) \times 2 = ? \text{ per ha.}$$

Dacă întrebuiţez la sâmănat una şi aceeaşi maşină, atunci spre mai mare uşurinţă se va scrie numărul 36·54, care întotdeauna este acelaşi,*) pe maşină cu cerneală sau vopsa.

Numărul acesta se va înmulţi întotdeauna cu numărul ce reprezintă sâmânţa, căzută din maşină.

*) Pentru maşina cu dimensiunile, ce le-am luat noi.

Năduful sau tignafesul.

Năduful — căci aceasta este numirea mai cunoscută de poporul nostru — este o boală, care se ivește numai la cai și cauza, care-i dă naștere este vătămarea, îmbolnăvirea peliței pulmonaris (pelița ce învălește plumânul).

Plămânul — bojogii, unul în dreapta și altul în stânga coșului peptului — este acela cu ajutorul căruia se introduce aerul — susținătorul vieții tuturor animalelor — în coșul peptului.

S'ar putea asemăna cu un burete, căci după cum buretele are o mulțime de găuri și găurele, tot așa și plămânul este ciuruit de sute de găurele, cari însă sunt așezate în mod mai regulat și au o formă anumită și după cum buretele se umflă, când înghite apă, tocmai așa se umflă plămânul, când animalul înghite aer.

De câte ori animalul răsufală, înghite s'au dă afară a er plămânul se umflă și se desumflă.

Plămânul mai departe este învălit sau mai bine zis este căptușit de o peliță, pe care am numit-o peliță pulmonară, care-i foarte clastică, adecă după cum se umflă și se desumflă plămânul, tot asemenea se întinde și destinde această peliță.

Aerul când intră în găurelele plămânului, înainte de a pătrunde în plămân trebuie să treacă prin această peliță, de care se lovește.

Această peliță, însă, pelița pulmonară e foarte gingașe și nu arareori se întâmplă, că-și perde clasticitatea, adecă proprietatea de a se întinde și destinde, dând naștere la cai, boalei numită năduf, sau în știință se chiamă «emfizem pulmonar».

Perzându-și pelița pulmonară elasticitatea, ea rămâne întinsă — ferește că această pierdere de elasticitate nu se face în totalitatea peliței, ci numai în unele locuri — și pe acolo, nu mai poate intra aerul, iată deci de ce calul, când are năduf suflă des și este silit să sufle des, deoarece îi trebuie aer, pentru ca să nu se înădușască.

Năduful se naște sau din pricina unor oboseli mari sau din pricină, că calul e pus la poveri mari sau luat la goană.

În aceste cazuri, calul trebuie să introducă mult aer, pelița pulmonară se întinde prea tare și se poate în atari cazuri să se vateme vămânând prea întinsă (dilatată), dupăcum se înmoae o coardă, pe care o tot întindem.

Se ivește această boală numai dela vârsta de 4—5 ani, la caii mai tineri nu se vede.

Nu este o boală atât de primejdioasă, deoarece nu produce moarte; iar calul îl mai putem folosi la munci mai ușoare, vreme chiar îndelungată.

Nu e primejdioasă și din pricină, că nu este molipsitoare, numai dela animal la animal.

Se cunoaște foarte ușor.

Calul suflă des, când e mai bătrân se aude chiar cum suflă de greu și tușește când e pus la munci, iar dacă îl strângem puțin cu mâna de gât strănută.

Cu toate acestea se poate să ne înșelăm asupra acestei boale și iată cum:

S'a dovedit, că fructele unei plante, otrăvitoare de altcum, laurul (*Datura Stramonia*), date la caii bolnavi de năduf, ascund pentru câțva timp boala.

Ei bine, giambașii de cai, îndeosebi țigani, cunoscând efectele, ce le are aceste fructe asupra nădufului, fac deasă întrebuițare de ele, ascund boala — care de altfel nu se poate vindeca, decât foarte cu greu și numai, când nu e

veche — duc caii la târg și iau bani buni pe ei, ca pe caii cei sănătoși.

Țiganiile sunt adevărați artiști în privința asta.

Cu vre-o zece zile înainte de a da calului cu năduf, sămânță de laur, îi dau ca hrană, iarbă verde sau fân muiat în apă (sau apă sărată), iar cu o zi înainte de a-i da laur, seara nu i wai dau nimic de mâncare.

În ziua când au să-l vândă îi dă 30--50 gr. sămânță de laur în apă, i-o toarnă pe gât și pleacă cu el la târgul cel mai apropiat.

Dacă însă cercetăm calul mai de aproape, vedem însă că pupila ochiului e lărgită, botul, nările sunt uscate, de-l strângem de gât strănută puternic, iar dacă-l luăm la goană timp ceva mai îndelungat își dă boala pe față.

Peste tot năduful să vindecă foarte greu și lucrul cel mai bun e să ferim caii de a-l căpăta; să nu-i luăm prea mult la goană și să nu-i punem la munci prea grele. Dacă avem un cal bolnav, îl punem la munci ușoare.

Se mai întrebuințează praful de castane sălbatice, despre care să crede, că întărește pelița pulmonară, precum și injecții cu strichnină.

Lucrul cel mai recomandabil este a se vinde caii atinși deoarece să vindecă greu.

Marii economi de oi și viitorul lor.

— Urmare. —

Chinezii au să strângă dijma din oi și din porci după convențiunea făcută, și ei sunt scutiți de ea pentru persoana și averea lor, dar dâșii au să dea fie-care pe an câte o jumătate de pănură, o pătură de șea și câte un caș, apoi toți Românii să dea în fie-care an la olaltă câte-un cal.

Apoi Ferdinand I ca rege al Ungariei în 1564 ia măsuri energice, ca mocanii și alții să nu mai poată dosi și trece cu turmele lor dintr'o țară în alta pe timpul recensământului oilor și nici a-și părăsi satele.

Pe lângă industria de casă românească foarte dezvoltată, care prelucra toate produsele și derivatele oilor, cum la puține popoare se găsește mai bine, mai veni în ajutorul oviculturii române stabilirea Sașilor în Ardeal și a diferite colonii germane pe la orașe și târguri, cari cu manufacturile lor deteră un nou avânt industriei și întemeiară manufacturi nouă, între cari vigurile de postav, loden, flanele etc.

Regele Matia Corvinul interzice la 1487 ungurenilor cumpărarea de piei de oaie din Moldova și exportul de oi grase în Muntenia, și pe cei ce o fac îi amenință cu confiscarea averilor, și dacă funcționarii vor fi neglijenți în executarea ordinelor egale, va însărcina pe locuitorii din țeara Bârsei, ca ei să împedece exportul de oi din țeară.

Această oprire este cu 100 de ani anterioară datei când s'a oprit exportul de lână din Scoția 1598.

Această se poate explica în două moduri, sau că regele voia să pună capăt regimului păstoral al Secelenilor și Țuțuenilor sau că el voia să împedece numai exportul de oi grase în Turcia peste Muntenia, pentru a le ținea în țară în favorul consumațiunii interne.

Afară de populațiunea băștinașe ocupată cu păstoria, mai erau și coloniile de păstori români, împrăștiați printre alte provincii și popoare, ca enclave mai mici și mai mari prin Sârbia, Slavonia, Croația, Ungaria de peste Tisa, Galitia, Moravia, Bosnia, Istria etc., cari trăiau și se guvernau după instituțiunile lor proprii.

În centru slovacimei în comitatele Arva și Lipto erau colonii române, cărora la anul 1474 li-se da voie să pască cu turmele lor în pădurile aparținătoare acestor două cetăți, cu condițiunea ca ei să vină și să declare înșiși numărul oilor și să dea dijmă din 100 de oi 5, ear după 100 de capre, 5 țapi jugăniți.

Brânza de Liptau este deci o fabricațiune primitiv românească.

La 1470 se dă voie Românilor din ținutul Lublo, ca să întemeieze un oraș românesc, villa valahalis.

Comunele și și particularii de acolo țineau multe oi, pe cari le dădeau în grija unui baci, *bacsa*, care le păzea cu ajutorul păcurarilor săi *păcurar*, care dădea garanția

numai pentru oile luate în primire, ear din produse dădea o anumită parte, întocmai ca și azi.

Numirea de wlach, wlach, walach, o întâlnim foarte des între slavi cum și o mulțime de munți de pășune poartă numiri românești, ca și diferite unelte, scule și modul de a prepară brânza din laptele de oaie, d. es. munții Dormitor în Montenegro, Măgura în Tatra, brânză de Lip-tau, Brimzenkäse etc., atât între slavii de Nord, cât și între cei de Sud.

În Moravia era o provincie întreagă locuită de Români, Valachia mare, cu o autonomie proprie și a cărei capitală era orașelul Wallachisch Mceritsch de astăzi, și cuprindea vr'o alte 20 de sate în total.

Valachia mică din Moravia nu ne este însă cunoscută, în care parte a țării se găsea.

În munții Beschizi, la poalele de vest erau alte 20 și mai bine de sate românești neaoșe, cari se ocupau earăși cu economia întinsă de oi, cum și altele mai mici împrăștiate prin Galiția și Lodomeria.

Dela ei s'a păstrat până astăzi modul de preparare al brânzei de oaie — Brimzenkäse, cu toate uneltele și utensiliile stânei, cu numirile lor antice.

Sub raporturile schimbate ale aburului și electricității, cari au adus și la noi pe un preț de nimica produsele țărilor transoceanice, mocanii noștri azi să plâng, că din cauza concurenței Americii și Australiei, care au inundat Europa și chiar și orașele și fabricile noastre cu lănuri ieftine, cultura oilor și producțiunea de lână la noi nu mai rentează — și mulți dintre dâșii se văd siliți să desfacă turmele și să se apuce și îmbrățișeze alte meserii.

Unii trec la agricultura mare, devenind arândași mari și proprietari rurali în Dobrogea, alții retrăgându-se cu totul din afaceri.

Cei tineri, cu rare excepțiuni, nu se mai destină și aplică bucuros la ocupațiunea părinților, ci cei mai mulți trec la negoț, se fac negustori, ori alții trec prin școale mai înalte, pentru a deveni preoți, învățători, profesori, medici, advocați etc., îmbrățișează așa numitele *arte liberale*.

Mulți din aceștia mai tineri, dacă și-au schimbat portul și au ajuns și ei la ceva, cred că au motiv să se rușineze de meseria și ocupațiunea părinților și strămoșilor lor, și rău fac.

Aceia i-au susținut, hrănit și au conservat averile sute de ani, pe când ocupațiunile cele nouă abia dacă-i pot hrăni în o singură generațiune de oameni.

Păstoria nomadă și cultura oilor în mare, încă nu și-a trăit trailul și mâncat mălaiul, cum se zice, ca să dispară dintre noi. Ea este încă folositoare și din multe puncte de vedere trebuie menținută neștirbită între noi, în interesul obștesc al tuturor.

Mai întâiu menținerea și progresul industriei românești de casă, — a pănurei săricilor, straelor și flanelelor — care lucrează unic lâna românească și ca industriă de casă ia concurența cu ori-ce fabricațiune similară de casă străină și de fabrică. Apoi pentru a avea brânza, cașul și urda și deliciosul cașcaval atât de necesare alimentațiunii poporului nostru, care afară de lăpturi consumă relativ tare puțină carne de oaie și de berbec — primăvara de miel. A-i reduce și împuțină numărul oilor, este deci a-i tăia o parte însemnată din hrana, ocupațiunea și îmbrăcăminte. Românului.

Greutățile, ce vin peste marii și micii noștri cultivatori de oi, trebuie să fie numai trecătoare, și ele nu au să-i ameninte cu ruina câtuși de puțin. Ei trebuie să persiste și să înfrunte cu bărbăția și aceste greutăți ca și

multe alte viscole și intemperii, ce vin peste dânșii vara și iarna — căci proverbul e «*Apa trece, pietrile rămân*».

Dacă nu alte, industria națională de casă și alimentațiunea (hrănirea) poporului nostru trebuie să-i susțină și pe dânșii.

Este adevărat, că timpurile s'au schimbat și cu ele s'au schimbat și împrejurările.

Unele din deprinderile vechi ale mocanilor noștri nu se mai pot ținea și observă neștirbite, ca în trecut — în împrejurările de astăzi. Ei nu mai au drumuri libere pentru migrațiunea turmelor pe jos ca în trecut fără de taxe către proprietarii moșiilor, și trebuie să le transporte dela Baltă și câmp la munte cu trenul, care reclamă spese — ce înainte nu erau.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Va urma).

Diverse.

Nutrirea găinilor ca să ouă. O găină are să ouă cât trăește 600 de ouă.

Ouăle acestea poate să le ouă în decurs de 7—8 ani. Dacă însă se nutresc găinile mai bine, atunci numărul acela de ouă îl pot ouă și în decurs numai de 4—5 ani, adică pe fie-care an câte 150 de ouă.

Prin urmare greșesc tare oamenii aceia cari nu nutresc găinele cum se cade, de oare-ce prin aceea numai lungesc anii de ouat ai găinilor, fără de a avea alt folos practic dela ele.

Cel mai bun nutremânt pentru găini sunt grăunțele de săminături, apoi cartofii fierți și amestecați cu făină de cucuruz sau urluială, cu care să țin bine și pot să ouă des și mult.

*

Pe ce se pot cunoaște găinile bune de ouat. Cine voește, să aibă un folos mai mare după găinile, ce le ține pentru economia casnică, trebuie să știe a deosebi pe cele bune de cele rele, ca astfel să le poată tăia sau vinde din economia sa.

Găinile bune de ouat au creasta și bărbile mai mari cari pe timpul ouatului, însă, capătă o culoare roșie-negrie, pe când cele mai puțin ouătoare au semnele numite mai mici și alburii, ear urechile celor din urmă sunt alburii-galbine.

*

Contra împunsăturii albinelor. Ca să încunjuri orice umflătură și durere chiar, în cazul când ești împuns de de vre-o albină, n'ai decât să iai îndată, după împunsătură câteva picături de terpentin și să ungi și freci cu el bine locul unde te-a înțepat albina.

BIBLIOGRAFIE.

A apărut No. 373 din «*Biblioteca pentru toți*» coprinzând **Muzicantul Orb**, admirabila povestire a lui *W. Korolenko*, tradusă de El. Socor.

Un volum de 160 pagini, **30 bani**.

Se găsește de vânzare la **Librăria Leon Alcalay** cum și la toate librăriile din țară.

„ARENA“,

ORGAN CENTRAL DE ANUNȚURI ÎN DEVA.

Apare la 1. și 15. a fiecărei luni.

Abonament pe an 2.— cor., pe jumătate de an 1.— cor.

Ar fi de dorit, ca fiecare econom, meseriaș, negustor, întreprinzător, preot, învățător, oficial de ori-ce categorie, meseriaș și lucrător, ori-ce întreprindere privată ori publică, băncile noastre: toți, cari avem ceva afacere de câștig, să prenumărăm acest prea folositor organ de anunțuri.

„**Arena**“ apare în limba română, ungurească și nemțească. Pentru taxe mici de câte 1—3 coroane ea publică ori-ce anunț în 3 limbi. Ea **mijlocește** ori-ce afacere de câștig între cetățenii de deosebite limbi.

Cine are fân, bucate, lemne, vite, pari sau alți articli de vânzare, ori caută spre cumpărare: așteaptă aceasta din »**Arena**«. Cine are de deosebită, caută de lucru; lucrătorul, care caută pâine, publice în »**Arena**« din Deva.

Redactor responsabil: **AUGUST A. NICOARĂ.**

CUMPĂRAȚI BIBLIOTECA „BUNUL ECONOM”.

Din această bibliotecă să pot comanda următoarele broșuri:

1. »Nutrețurile ierboase, cositurile, prepararea fânului și pășunile«.
2. »Economia porcilor, oilor și a caprelor«.
3. »Sămânța plantelor agricole și sămănatul lor«.
4. »Ingrijirea plantelor în cursul vegetațiunii. Recolta cerealelor«.
5. »Economia vitelor sau Zootechnia generală«.
6. »Agrologia sau cunoașterea pământurilor și mijloacele de a le îmbunătăți«.
7. »Agricultura generală. — Lucrarea pământului. — Plugul, grapa, tăvălugul și alte instrumente de mărunțit pământul«.
8. »Ingrășămintele. Irigațiunile (udarea pământului).
- 9—10. »Prăsirea păsărilor de casă (galițe hoare). Găinile, curcile găinușele (bibilicele), gășcele, rațele, porumbii (porumbeii)«.
11. »Cultura cerealelor. (Grâul, săcara, orzul, ovăsul, meiul, hirișca cucuruzul (porumbul)«.
12. Cartoful, napul (sfecla), inul, cânepa rapița fasolea, linteaa, mazărea, și cultura lor.
13. »Economia cailor, vitelor mari cornute și bivoliilor«.

Prețul unei broșuri 30 fil. pentru România 50 bani.

Comandele să se adreseze la administrația »Bunul Econom« în Déva.

FISCHER T COMP NAGYENYED

PEPINERIE DE POMI SI VITE

**150.000 Pomi Roditori
1.000.000 Sujete
1.000.000 Planta pentru gard
via arbori de promenada, arbori de ornament, roze, fructe cu boaba, coniferei etc.**

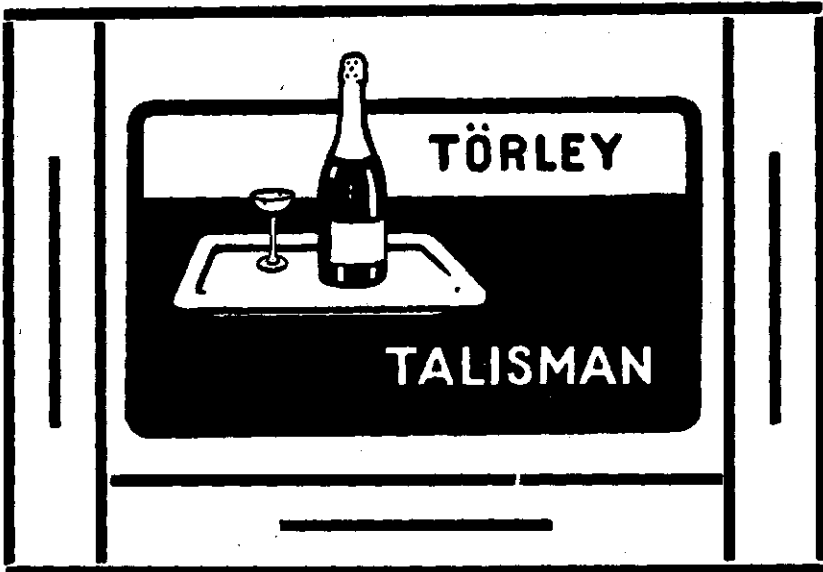
1 Milion altoae de vite, vita de vile Europenasi Amerikană cu su.

Specialitate: altoae de vita pentru desert.

Sub-cultura
120 jug.
cat.

**30.000
Pruni de Bistrita si de
Bosnia oltuiti Exem-
plare foarte frumvase**

Fără
rădăcina

Cruce (stea) dublă electro-magnetică.

Patent Nr. 86967.

Nu e crucea lui Volta.

vindecă și înviorază

Deosebită atențiune
rării, că acest aparat
de 20

Nu e mijloc secret

pe lângă garanție.

e a se da împreju-
vindecă boale vechi
de ani.

Aparatul acesta vindecă și folosește contra durerilor de cap și dinți, migrene, neuralgie, împedecarea circulațiunii sângelui, anemie, amețeli, fricturi de ureche, bătăie de inimă, sgârșituri de inimă, asma, auzul greu, sgârșituri de stomac, lipsa pofter de mâncare, răceală la mâni și la picioare, reuma, podagră, ischias, udul în pat, influența pinsomnis, epilesia, circulația neregulată a sângelui și multor altor boale cari la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. In cancelaria mea se află atestate incurse din toate părțile lumii, cari pretuiesc cu mulțămire invențiunea mea și ori-cine poate examina aceste atestate. Acel pacient, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca i-se retrimite banii. Unde ori-ce încercare s'a constatat zadarnică, rog a proba aparatul meu. Atrag atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu e permis să se confunde cu aparatul „Volta” deoarece-ce „Ciasul-Volta” atât în Germania cât și în Austro-Ungaria a fost oficios oprit fiind nefolositor, pe când aparatul meu e în genere cunoscut, aprestiat și cercetat. Deja estinătatea crucei mele electro-magnetice o recomandă indeosebi

Prețul aparatului mare e 8 cor.
folosibili la morburi cari nu sunt
ma vechi de 15 ani.

Prețul aparatului mic e 6 cor.
folosibil la copii și femei de
constituție foarte slabă.

Expedițe din centru și locul de vânzare pentru țeară și streinătate e:

MÜLLER ALBERT, Budapesta, V/24. Strada Vadász, 34. colțul.

TIPOGRAFIE ROMÂNEASCĂ în DEVA.

Aducem la cunoștință Onoratului public din loc și jur, că am deschis o întreprindere românească de tipografie sub numele:

Tipografia „Sfântul Ioan“

a băncii industrial-economic „Industria“

strada Săcuilor nr. 18.

Aranjată fiind cu cele mai moderne litere și cu cel mai fin material, își recomană on. public spre binevoitoarea atențiune și părtinire tot soiul de lucrări atingătoare de această branșă, promițind executare cu gust estetic, urgent și cu prețurile cele mai moderate precum:

Tipărituri pentru bănci:

Bilanțe --- Tabelării --- Registre

Protocoloale Liste de escompt etc.

Toate tipăriturile necesare băncilor

--- le executăm prompt și ieftin. ---

::::: Lucrări colorate precum :::::

Invitări pentru petreceri, pentru

cununii, bilete de logodnă, cărți

de vizită, etc., cu prețuri moderate.